

—მოგზაურობის— ეთიკა და წესები

ქართული

جورجي

მოგზაურობის ეთიკა და წესები

ქება-დიდება ალლაჰს, სამყაროთა
ღმერთს, ღოცვა და მშვიდობა
ჩვენ უუამაგალს, მის ოჯახს და
ყველა მის მეგობარს.

ამის შემდეგ:

**ეს არის მოკლე წერილი, რომელიც
ეხება მოგზაურობის ეთიკასა და
წესებს, სადაც ვცადეთ განგვემარტა
უმეტესობა იმ საკითხებისა,
რომლებიც მოგზაურს შეიძლება
დასჭირდეს.**

ალლაჰს ვთხოვთ, რომ ეს ნაშრომი
დაადგინოს წრფელად მისი
კმაყოფილებისთვის, და რომ
სასარგებლო გახადოს ზოგადად
ყველა მუსლიმისთვის.

**ისლამური კონტენტის სხვადასხვა
ენაზე გავრცელების ასოციაციის
სამეცნიერო კომიტეტი**

პირველი: მოგზაურობის ეთიკა

მოწადინებული უნდა იყოს ის, ვინც მოგზაურობს ჰაჯისთვის ან სხვა იბადათისთვის, რომ იზრუნოს შემდეგზე:

1

უნდა სთხოვოს ალლაჰს, ყოვლადწმიდას, დახმარება არჩევანში დროის, სატრანსპორტო საშუალების, თანამგზავრისა და გზის მიმართულების (თუ გზები მრავალია) შესახებ;

ამ საკითხებში უნდა შეუთანხმდეს გამოცდილ და წრფელ მორწმუნებს. რაც შეეხება ჰაჯსა და უმრას — ისინი უდავოდ კეთილი საქმეებია. რაც შეეხება ისთიხარას ფორმას: ადამიანი ასრულებს ორ რაქათ ლოცვას, შემდეგ კი აკეთებს ვედრებას, რომელიც გადმოცემულია მოციქულისგან (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას).

2

ჰაჯობისა და უმრას შემსრულებელმა უნდა დაისახოს მიზნად ალლაჰის სახის (კმაყოფილების) მოსახვეჭად მოქმედება და მისადმი დაახლოება.

მან თავი უნდა შეიკავოს ამქვეყნიურის ამაო საზრდოს, დიდებისმოყვარეობის, წოდებების მოპოვების, თვალთმაქცობის(ანუ რია) ან სახელის მოხვეჭის გულისათვის მოქმედებისგან, რადგან ეს ყველაფერი არის საქმეების გაუქმებისა და მიუღებლობის მიზეზი.

უზენაესი ალლაჰი ამბობს:

(قُلْ إِنَّا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا)

«უთხარი: მე მხოლოდ ადამიანი ვარ. თქვენი მსგავსი და ზეშთამეგონა, რომ თქვენი ღმერთი ერთადერთი ღმერთია. და იმან, ვინც იმედოვნებს თავის ღმერთთან შეხვედრას, დაე მართალი საქმე აკეთოს და ნურავის დაუდგენს თანაზიარად თავის ღმერთს თაყვანისცემაში». [ალ-ჟაჰ: 110].

ჰადის ყუდსიში ნათქვამია:

«أَنَا أَعْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشَّرِّكَ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشَرَّكُهُ».

«მე სრულიად არ ვსაჭიროებ იმას, რომ თანაზიარი დამიყენონ. ვინც რაიმე საქმეს შეასრულებს და თანაზიარს დამიდგენს მასში, მე მივატოვებ მასაც და მის მრავალღმერთიანობასაც»⁽¹⁾.

(1) გადმოსცა მუსლიმმა ნომრით (2985).

3

ჰაჯობის და უმრას შემსრულებელმა უნდა ისწავლოს და ჩასწვდეს უმრისა და ჰაჯობის წესებს, აგრეთვე მოგზაურობის წესებს მანამდე, სანამ გაემგზავრება,

რათა არ დატოვოს ვალდებულება ან არ ჩავარდეს აკრძალულში. მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) თქვა:

«مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ»

«ვისთვისაც ალლაჰს სურს სიკეთე, აძლევს მას რელიგიის გაგებას».⁽²⁾

4

ჰაჯობის ან უმრას შემსრულებელმა უნდა აირჩიოს ნებადართული რჩეული ქონება თავისი ჰაჯობისა და უმრისთვის,

რადგან ალლაჰი კარგია და არ იღებს არაფერს გარდა კარგისა. გარდა ამისა, აკრძალული ქონება არის ვედრების მიუღებლობის მიზეზი.

5

უნდა მოინანიოს ყველა ცოდვა და ურჩობა,

და თუ ადამიანების მიმართ აქვს რაიმე ზიანი მიყენებული, უნდა დაუბრუნოს ის და პატიება სთხოვოს მათ — იქნება ეს ღირსება, ქონება თუ სხვა რამ.

6

მოგზაურისთვის სასურველია, რომ დაწეროს თავისი ანდერძი და ჩამოწეროს,

რა აქვს მას ვალდებულებიდან და რა აქვს ვალად გაცემული. მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) თქვა:

(2) გადმოცემულია ალ-ბუხარის მიერ, ჰადისი ნომრით (2738) და მუსლიმის მიერ, ნომრით (1627).

«مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ يَبْتَ لِيْلَتَيْنِ إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ».

«არ აქვს მორწმუნე მუსლიმს უფლება, რომელსაც აქვს რაიმე, რაზეც სურს ანდერძის დატოვება, რომ ორი ღამე გაათენოს ისე, რომ მისი ანდერძი დაწერილი არ ჰქონდეს»⁽³⁾.

ანდერძზე უნდა დაამოწმებინოს მოწმეებს, მოაგვაროს თავისი ვალები და დაუბრუნოს პატრონებს თავიანთი შენახული ნივთები, ან სთხოვოს მათ ნებართვა, რომ დარჩეს ის ნივთები მასთან.

7

მოგზაურისთვის სასურველია გულმოდგინედ შეარჩიოს მართალი თანამგზავრი და ეცადოს, რომ ის იყოს შარიათის ცოდნის მაძიებელთა რიგებიდან,

რადგან ეს არის წარმატების ერთ-ერთი მიზეზი და დაცვა მოგზაურობასა და ჰაჯობა-უმრაში შეცდომების ჩადენისგან. რადგან მოციქულმა (აღლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) თქვა:

«الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ»;

«კაცი თავისი მეგობრის რწმენაზეა, ამიტომ თითოეულმა თქვენგანმა შეხედოს, ვინ არის მისი მეგობარი»⁽⁴⁾;

შუამავლის (აღლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) თქმით:

«لَا تُصَاحِبْ إِلَّا مُؤْمِنًا، وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِيٌّ».

«არ აიყვანო მეგობრად არავინ გარდა მორწმუნესი და არ შეჭამოს შენი საჭმელი არავინ სხვამ გარდა ღვთისმოშიშისა»⁽⁵⁾.

(3) გადმოსცა აბუ დააუდმა ნომრით (4833).

(4) გადმოსცა აბუ დააუდმა ნომრით (4832) და ათ-თირმეზიმ ნომრით (2395).

(5) გადმოსცა ატ-ტაბარაანიმ ნომრით (823).

8

მოგზაურისთვის სასურველია დაემშვიდობოს თავის ოჯახს, ნათესავებს, მეზობლებს და მეგობრებს.

მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა და
მშვიდობა მას) თქვა:

«مَنْ أَرَادَ أَنْ يُسَافِرَ فَلْيَقُلْ لِمَنْ يُخَلِّفُ: أَسْتَوْدِعُكُمْ اللَّهَ الَّذِي لَا يُضِيعُ وَدَائِعَهُ»

«ვისაც სურს, რომ მოგზავრობაში წავიდეს, დაე
უთხრას ვისაც ტოვებს: გაბარებთ ალლაჰს,
რომელიც არასდროს კარგავს მასზედ მინდობილს»⁽⁶⁾

მოციქული (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას)
ემშვიდობებოდა თავის საჰაბებს, როცა რომელიმე
მათგანი აპირებდა მოგზაურობას, და ეუბნებოდა:

«أَسْتَوْدِعُ اللَّهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ»

«ალლაჰს ვანდობ შენს რელიგიას, შენს
დატოვებულს და შენი ქმედების დასასრულს»⁽⁷⁾

და როცა რომელიმე მოგზაური სთხოვდა მოციქულს
(ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) რჩევას, იგი
ეუბნებოდა:

«رَوِّدَكَ اللَّهُ التَّقْوَى، وَغَفَرَ ذَنْبَكَ، وَيَسِّرْ لَكَ الْخَيْرَ حَيْثُ مَا كُنْتَ»

«ალლაჰმა შეგმოსოს ღვთისმოშიშობით,
შეგიწდოს შენი ცოდვები და გაგიადვილოს
სიკეთე იქ, სადაც არ უნდა იყო»⁽⁸⁾

ერთმა კაცმა მოინახულა მოციქული (ალლაჰის
ლოცვა და მშვიდობა მას) და უთხრა, რომ აპირებდა
მოგზაურობას: "ო, ალლაჰის მოციქულო, მირჩიე
რამე,— მან მიუგო:

(6) გადმოსცა აჰმადმა თავის მუსნადში ნომრით (4524).

(7) გადმოსცა ათ-თირმიზიმ ნომრით (3444).

(8) გადმოსცა აჰმადმა თავის მუსნადში ნომრით (9724).

«أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَالتَّكْبِيرِ عَلَى كُلِّ شَرَفٍ» فَلَمَّا مَضَى قَالَ: «اللَّهُمَّ ارْزُقْهُ الْأَرْضَ، وَهَوِّنْ عَلَيْهِ السَّفَرَ».

«გირჩევ ალლაჰის შიშს და ყოველ მაღალ ადგილას თაქბირის (ალლაჰზე აქებარ) წარმოთქმას». — და როცა ის წავიდა, მან თქვა: «ო, ალლაჰ, შეუმოკლე მას გზა და გაუმარტივე მოგზაურობა»⁽⁹⁾.

9

**არ უნდა წაიყოლოს მოგზაურობაში
ბარის ხმა, მუსიკალური
ინსტრუმენტები და ძაღლი,**

რადგან აბუ ჰურაირას — ალლაჰი იყოს კმაყოფილი მისით — ჰადისში გადმოცემულია, რომ ალლაჰის მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) თქვა:

«لَا تَصْحَبُ الْمَلَأَنَةَ رُقَّةً فِيهَا كَلْبٌ وَلَا جَرَسٌ».

«ანგელოზები თან არ ახლავენ იმ ჯგუფს, სადაც არის ძაღლი ან ბარი»⁽¹⁰⁾.

(9) გადმოსცა მუსლიმმა ნომრით (2113).

(10) გადმოცემულია ალ-ბუხარის მიერ, ჰადისი ნომრით (2593) და მუსლიმის მიერ, ნომრით (2770).

10

თუ მას ჰყავს ერთზე მეტი ცოლი და სურს მათგან რომელიმესთან ერთად მოგზაურობა, უნდა ჩაატაროს კენჭისყრა მათ შორის, და ვისზეც წილი მოუწევს მას წაიყვანს თან.

ეს ეფუძნება აიშას (ალლაჰი იყოს კმაყოფილი მისით) ჰადისს, სადაც მან თქვა:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَفْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ، فَأَيُّتُهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا خَرَجَ بِهَا مَعَهُ».

«როცა ალლაჰის მოციქული (ალლაჰის ღოცვა და მშვიდობა მას) აპირებდა მოგზაურობას, კენჭისყრას ატარებდა თავის ცოლებს შორის, და ვისზეც წილი ამოვიდოდა მასთან ერთად მიდიოდა»⁽¹¹⁾.

11

სასურველია, რომ მოგზაურობა დაიწყოს ხუთშაბათს დილის საათებში, თუ ამის შესაძლებლობა აქვს — რადგან ასე იქცეოდა მოციქული (ალლაჰის ღოცვა და მშვიდობა მას).

ქაბ იბნ მალიქმა (ალლაჰი იყოს კმაყოფილი მისით) თქვა:

«لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُخْرِجُ إِذَا خَرَجَ فِي سَفَرٍ إِلَّا يَوْمَ الْخَمِيسِ».

«ძალიან იშვიათად ხდებოდა, რომ ალლაჰის მოციქული (ალლაჰის ღოცვა და მშვიდობა მას) როცა გამოდიოდა გზაზე, ეს არ ყოფილიყო ხუთშაბათი»⁽¹²⁾.

12

სასურველია, რომ მოგზაურობისას (და სხვა დროსაც სახლიდან გასვლისას) მოუხმოს სპეციალური ვედრებით,

(11) გადმოსცა ალ-ბუხარიმ ნომრით (2949).

(12) გადმოსცა აბუ დააუდმა ნომრით (5094).

რომელსაც ამბობს გასვლისას:

«بِسْمِ اللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضَلَّ، أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزَلَّ، أَوْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلِمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ».

«ბისმილლაჰი თავაქქალთუ 'ალა ალლაჰი, ლაა ჰავლა ვა ლაა ყუვვათა ილლაა ბილლაჰი, ალლაჰუმმა ინნიი ა'უზუბიქა ან ადილლა ავ უდალლა, ავ აბილლა ავ უზალლა, ავ აბლიმა, ავ უზლამა, ავ ავჰალა ავ იუჰჰალა 'ალაია». (ალლაჰის სახელით, მივედობი ალლაჰს, არ არსებობს ძალა და ძლევამოსილება გარდა ალლაჰისა, ღმერთო შენ შეგეფარები, რომ ვიყო გზა აბნეული ან ავუბნიო ვინმეს გზა, რომ შევცდე ან ვინმემ ჩამაგდოს შეცდომაში, რომ მოვექცე უსამართლოდ ან მე მოვექცე ვინმეს უსამართლოდ, ან მომეცნენ უსამართლოდ, ან მოვიქცე უმეცრად ან ვინმე მომეცეს უმეცრად).⁽¹³⁾

სასურველია, რომ მოგზაურობისას მოუხმოს ვედრებით,

13

როცა ჯდება თავისი ცხენზე, მანქანაზე, თვითმფრინავზე ან სხვა სატრანსპორტო საშუალებაზე, მოგზაურობის ვედრება თქვას:

«اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ ثُمَّ يَقُولُ: [سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ] ﴿الزخرف: ١٤﴾ اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا السَّفَرَ، وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ، وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ، وَسَوْءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ».

«ალლაჰი უდიდესია, ალლაჰი უდიდესია (დიდება მას, ვინც დაგვიმორჩილა ჩვენ ეს, რამეთუ ჩვენ ვერ შევძლებდით მასთან მიახლოებას, ჭეშმარიტად, ჩვენს ღმერთთან დავბრუნდებით) (აბ-ზუხრუფ:14), ღმერთო შენ, გთხოვთ ამ ჩვენს მგზავრობაში ღვთოსმოშიშობასა და ღვთისმოსაობას, და ისეთ საქმეს, რომლითაც შენ კმაყოფილი იქნები, ღმერთო გაგვიადვილე ჩვენი ეს გზა, დაგვიმოკლე მისი სიშორე, ღმერთო შენ ხარ მეგზური გზაში, მფარველი ოჯახში⁽¹⁴⁾, ღმერთო შენ შეგეფარები მგზავრობის სირთულისგან⁽¹⁵⁾, ნანახის მწუხარებისგან და იმისგან⁽¹⁶⁾, რაც შეიძლება ცუდად დაგვიბრუნდეს ჩვენ ქონებაში და ოჯახში⁽¹⁷⁾ (ალლაჰუ აქბარ, ალლაჰუ აქბარ, ალლაჰუ აქბარ(სუბჰანა ლლაჰი სახხარა ლანაა ჰააბაა ვა მაა ქუნნა ლაჰუ მუყრინიინ, ვა ინნაა ილაა რაბბინაა ლამუნყალიბუნ), ალლაჰუმმა ინნაა ნას ალუქა ფიი საფარინაა ჰააბალ ბირრა ვა თაყვაა ვა მინალ 'ამალი მაა თარდაა, ალლაჰუმმა ჰავვინ 'ალაინაა საფარინაა ჰააბაა, ვატვი 'ანნაა ბუ'დაჰუ, ალლაჰუმმა ანთა სსააჰიბუ ფი სსაფარი, ვალ ხალიიფათუ ფილ აჰლი, ალლაჰუმმა ინნიი ა'უზუბიქა მინ ვა'საი სსაფარი, ვა ქააბათილ მანზარი, ვა სუუ 'ილ მუნყალაბი, ფილ მაალი ვალ აჰლი).

(13) ვა'საუ ას-საფარ ნიშნავს მოგზაურობის სირთულეს, დადლილობასა და მის ტკივილთან

(14) დაკავშირებულ გაჭირვებას. წყარო: "ალ-იფსაჰ 'ან მა'აანი ას-სიჰაჰ" (ტ. 4, გვ. 284).

ეს გამონათქვამი და თემა განხილულია წიგნში (ტომი 4, გვერდი 284), სადაც აღწერილია ცუდი მდგომარეობა და მწუხარებით გამოწვეული თრგუნვა.

(15) (المغسل): ნიშნავს დაბრუნებას. ეს განმარტებაა წიგნში "ალ იფსაჰაჰ 'ან მა'აანი ასიჰაჰაჰ" (ტომი 4, გვერდი 284).

(16) გადმოსცა აჰმადმა თავის მუსნადში ნომრით (6374).

(17) გადმოსცა ალ-ბუხარიმ ნომრით (2998).

14

სასურველია, რომ არ
იმოგზაუროს მარტო,
უშუალოდ თანამგზავრების
გარეშე,

რადგან მოციქულმა (აღლაჰის ლოცვა და
მშვიდობა მას) თქვა:

«لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي الْوَحْدَةِ مَا أَعْلَمَ مَا سَارَ رَاكِبٌ بَلِيلٍ وَحْدَهُ».

«რომ იცოდნენ ადამიანებმა
ის, რაც მე ვიცი მარტოდ
მოგზაურობის შესახებ, ვერც
ერთი მხედარი ვერ გაბედავდა
ლამით გზაზე მარტო გასვლას
თანამგზავრის გარეშე».⁽¹⁸⁾

“

15

**მოგზაურებმა ერთ-ერთ მათგანს
უნდა მიაღწიონ ხელმძღვანელის
როლი,**

რადგან ეს გაამყარებს მათ ერთობას, ხელს
შეუწყობს შეთანხმებას და გააძლიერებს
მათი მიზნის მიღწევას.

**მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა
და მშვიდობა მას) თქვა:**

«إِذَا خَرَجَ ثَلَاثَةٌ فِي سَفَرٍ فَلْيُؤَمِّرُوا أَحَدَهُمْ».

**«თუ სამნი გავლენ
სამოგზავროდ, დაე, დანიშნონ
ერთ-ერთი მათგანი ემირად
(ხელმძღვანელად)»⁽¹⁹⁾**

”

(19) გადმოსცა აჰმადმა თავის მუსნადში ნომრით (17736).

16

უნდა ეცადოს, რომ შესრულოს ის მორჩილებები, რაც ალლაჰმა დაავალდებულა და თავი შეიკავოს აკრძალულთაგან. ასევე უნდა დაიმკვიდროს კეთილშობილური ზნე-ჩვევები:

დაეხმაროს, ვინც დახმარებას საჭიროებს, გაუზიაროს ცოდნა მას, ვისაც ეს სჭირდება, და იყოს გულუხვი თავისი ქონებით ხარჯავდეს მას საკუთარ სარგებელსა და თავისი ძმების საჭიროებებზე.

17

საჭიროა, რომ თან გააჩნდეს უხვი საზრდო და მოგზაურობისთვის საჭირო ნივთები,

რადგან შესაძლოა გაჩნდეს საჭიროება ან შეიცვალოს გარემოებები.

18

ამ ყველაფერში იგი უნდა იყოს ღიმილიანი, გულთბილი,

მხიარული ხასიათის მქონე და ეცადოს, რომ სიხარული მიანიჭოს თავის თანამგზავრებს, რათა იყოს საყვარელი და ყველა შეეჩვიოს მას.

19

უნდა მოითმინოს თანამგზავრების უხეშობა და მათი აზრისგან განსხვავება,

მოექცეს მათ სიკეთითა და ღმობიერებით, რათა იყოს პატივსაცემი მათ შორის და მნიშვნელოვანი მათ გულებში.

20

სასურველია, რომ როდესაც მოგზაურები ჩამოდიან დასასვენებლად, ერთმანეთს შეუერთდნენ და ერთად გაჩერდნენ, რადგან ზოგიერთი მოციქულის საჰაბები როცა ჩერდებოდა, იფანტებოდნენ ხეობებსა და ველებზე.

მაშინ მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) თქვა:

«إِنَّ تَفَرُّقَكُمْ فِي الشَّعَابِ وَالْأَوْدِيَةِ إِنَّمَا ذَلِكُمْ مِنَ الشَّيْطَانِ»

«თქვენი დაშორება და გაფანტვა ხეობებსა და კლდეებში, ის მხოლოდ ეშმაკისგან არის»,⁽²⁰⁾

ამის შემდეგ ისინი ერთად ჩერდებოდნენ ისე, რომ თუკი მათზე ერთი ზეწარი გაეშალათ, ყველას დაეცოდა.

21

სასურველია, რომ თუ მოგზაურობისას ან სხვა დროს რომელიმე ადგილზე ჩერდება, წარმოთქვას ის დუა, რაც

მოციქულსიგან (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) არის დადასტურებული:

(20) გადმოსცა მუსლიმმა ნომრით (2708).

«أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ»

«აღლაჰის სრულყოფილ სიტყვებს მივეფარები იმ სიავისგან, რომელიც მან შექმნა»⁽²¹⁾ [ა'უუზუ ბიქალიმათი ღლაჰაჰი თთამმათი მინ შარრი მაა ხალაყ]

ვინც ამას იტყვის, მას არაფერი ავნებს მანამ, სანამ არ დატოვებს იმ ადგილს.

22

სასურველია, რომ მაღალ ადგილებზე ასვლისას თქვას ალლაჰუ აქბარ, ხოლო დაღმართებზე და ხეობებში ჩასვლისას თქვას სუბჰაანალლაჰ. ჯაბირმა (ალლაჰი იყოს კმაყოფილი მისით) თქვა:

«როცა მაღლობზე ავდიოდით, ვამბობდით ალლაჰუ აქბარ, და როცა დაბლობზე ჩავდიოდით, ვამბობდით სუბჰაანალლაჰ»⁽²²⁾,

არ უნდა აიმაღლონ ხმები თაქბირის თქმისას. მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) თქვა:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ ارْجِعُوا عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ فَإِنَّكُمْ لَا تَدْعُونَ أَصَمًّا وَلَا غَائِبًا إِنَّهُ مَعَكُمْ إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ»

«ო, ადამიანებო, მშვიდად იყავით თქვენი თავებისთვის, რადგან თქვენ არ ევედრებით ყრუს და არარსებულს, მართლაც, ის თქვენთანაა, ის ყოვლისმსმენი და ახლოსმყოფელია»⁽²³⁾.

23

სასურველია, რომ მოგზაურობისას ადამიანმა ღამით იმგზავროს, განსაკუთრებით მისი დასაწყისის დროს, რადგან მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) თქვა:

(21) გადმოსცა ალ-ბუხარიმ ნომრით (2994).

(22) გადმოსცა ალ-ბუხარიმ ნომრით (2993).

(23) გადმოსცა აბუ დააუდმა ნომრით (2571).

«عَلَيْكُمْ بِالذُّجَّةِ؛ فَإِنَّ الْأَرْضَ تُطَوَّى بِاللَّيْلِ».

«გაემგზავრეთ ღამით, რადგან ღამით მიწა მოკლდება (გზა მალევე ივლებს)»⁽²⁴⁾.

24

სასურველია, რომ მოგზაურობისას ხშირი ვედრება აღასრულოს,

რადგან მოციქულმა (აღლაჰის ღოცვა და მშვიდობა მას) თქვა:

«ثَلَاثَ دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٌ لَا شَكَّ فِيهِنَّ: دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ،
وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ، وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ».

**«სამი ვედრება,
რომლებზეც პასუხის
გაცემაშიც ეჭვი არ
არსებობს:
დაჩაგრულის
ვედრება, მოგზაურის
ვედრება და მშობლის
ვედრება (წყევლა)
შვილის მიმართ»⁽²⁵⁾.**

(24) გადმოსცა აჰმადმა თავის მუსნადში ნომრით (10771).

(25) გადმოსცემს ალ-ბაზზაარ თავის მუსნადში ნომრით (10068).

მეორე: განწმენდა მოგზაურობისას

მოგზაურმა უნდა იზრუნოს თავის განწმენდაზე:

მცირე უწმინდურობის დროს აილოს აბდესი, ხოლო დიდი უწმინდურობის შემთხვევაში შეასრულოს სრული განბანვა.

თუ ვერ იპოვა წყალი,

ან აქვს ცოტა წყალი, რომელიც სჭირდება საჭმლისა და სასმელისთვის, მაშინ უნდა შეასრულოს თაიამუმი (მიწით განწმენდა)

თაიამუმის შესრულების წესი ასეთია:

დაარტყამს ხელებს მიწას და მოისვამს ორივე ხელით სახეზე და ხელებზე.

თაიამუმით გაკეთებული განწმენდა არის დროებითი განწმენდა.

როგორც კი ადამიანი წყალს იპოვოს თაიამუმი გაუქმდება და მას წყლის გამოყენება ევალება. თუ ჯუნუბობის გამო შეასრულა თაიამუმი, შემდეგ კი წყალი იპოვა — **მასზე სავალდებულოა, რომ გააკეთოს ღუსლი.** ხოლო თუ თაიამუმი შეასრულა საპირფარეშოში შესვლის შემდეგ,

და თუ იპოვა წყალი მას აბდესი ევალება. ჰადისში ნათქვამია:

«الصَّعِيدُ الطَّيِّبُ وَضُوءُ الْمُسْلِمِ وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ، فَإِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ، وَلْيُمْسِمْ بِشَرَّتِهِ».

«სუფთა მიწა — მუსლიმისთვის განწმენდის საშუალებას წარმოადგენს, თუნდაც მან ათი წლის განმავლობაში ვერ იპოვოს წყალი. მაგრამ როცა წყალს იპოვის — უნდა ეშინოდეს ალლაჰის და უნდა შეახოს წყალი თავის კანს»⁽²⁶⁾

მოსაცმელ ფეხსაცმელზე მასკი (წინდებზე გაწმენდა) დაშვებულია ყურანით,

სუნნითა და სუნნის ხალხის ერთსულოვანი თანხმობით.

ქალამნებზე ან მათ მსგავსებზე მასკის (გაწმენდის) შესრულებისთვის აუცილებელია გარკვეული პირობები:

1.

ქალამანი (ტყავის წინდა) ან ნასკები უნდა იყოს ნებადართული გამოყენებისათვის და სუფთა.

2.

უნდა ჩაიცვას განწმენდილ (აბდესიანი) მდგომარეობაში.

3.

ისინი უნდა ფარავდნენ იმ ნაწილს, რომლის დაბანა აბდესში სავალდებულოა.

(26) გადმოცემულია ალ-ბუხარის მიერ, ჰადისი ნომრით (1804) და მუსლიმის მიერ, ნომრით (1927).

4.

მასკი უნდა შესრულდეს მცირე უწმინდურობის შემთხვევაში; არ შეიძლება მისი გაკეთება ჯუნების ან იმ მდგომარეობაში, რაც ღუსლს სავალდებულოს ხდის.

5.

მასკი უნდა შესრულდეს შარიათით დადგენილ ვადაში: ერთი დღე და ღამე ადგილზე მყოფთათვის **და სამი დღე და ღამე მოგზაურისთვის**. სწორი მოსაზრების თანახმად, ეს ვადა იწყება იმ მომენტიდან, როცა პირველად შესრულდა მასკი უწმინდურობის შემდეგ და მთავრდება ოცდაოთხ საათში ადგილზე მცხოვრებთათვის **და სამოცდათორმეტ საათში მოგზაურისთვის**.

წინდებზე მასკი გაუქმდება შემდეგი სამიდან ერთ-ერთი მიზეზით:

1. თუ მოხდა რამე, რაც სრულ განბანვას სავალდებულოს ხდის მაგალითად, ჯანააბა მაშინ, მასკი ბათილდება და აუცილებელია სრული განბანვა.
2. თუ მასკის შესრულების შემდეგ ისინი (წინდები ან ქალამნები) გაიხადა მასკი ბათილდება.
3. თუ შარიათით დადგენილი ვადა გასული იქნება — მასკი ბათილდება.

* * *

მესამე: ლოცვის შემოკლების წესები მოგზაურობის დროს:

ლოცვის შემოკლება მოგზაურობის დროს უფრო უმჯობესია, ვიდრე სრულად შესრულება;

თუმცა, თუ მოგზაურმა ოთხრაქაათიანი ლოცვა სრულად, ოთხ რაქაათად შეასრულა — მისი ლოცვა სწორია, თუმცა ის დაეწინააღმდეგა უკეთესს.

მოგზაური ლოცვას მაშინ ამოკლებს, როცა სრულად გასცდება

თავის სოფელს ან ქალაქს— ეს არის უმრავლესობა სწავლულების მოსაზრება.

■ თუ ის გაემგზავრა ლოცვის დროის დადგომის შემდეგ, მას უფლება აქვს შეამოკლოს (ლოცვა),

რადგან მოგზაურობა დაიწყო მანამ, სანამ მისი დრო ამოიწურებოდა.

■ რაც შეეხება

ზუჰრისა და
ასრის,

აგრეთვე

მადრიბისა და
იშას
გაერთიანებას

— ეს სუნნაა მოგზაურისთვის, როცა საჭიროება აქვს და როცა გზა გრძელდება და მგზავრობა უწყვეტად მიმდინარეობს. ასეთ შემთხვევაში, უნდა მოიქცეს ისე, რაც მისთვის უფრო მოსახერხებელია — იქნება ეს წინდაწინ გაერთიანება თუ დაგვიანებით გაერთიანება.

რაც შეეხება იმ შემთხვევას, როდესაც მოგზაურს არ აქვს გაერთიანების აუცილებლობა — მაშინ არ უნდა გააერთიანოს ლოცვები.

მაგალითად, თუ ის გაჩერებულია ერთ ადგილას და არ აპირებს ადგომას მეორე ლოცვის დრომდე, უკეთესია, რომ არ გააერთიანოს, რადგან მას ამის საჭიროება არ აქვს. სწორედ ამიტომ, არ გააერთიანა ლოცვები მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) გამოსამშვიდობებელი ჰაჯობის დროს მინაში გაჩერებისას — რადგან ამის აუცილებლობა არ იყო.

რაც შეეხება ნებაყოფლობით ლოცვებს

— მოგზაურს შეუძლია იმავე ნაფილე ლოცვების შესრულება, რასაც ადგილზე მყოფი მაცხოვრებელი ასრულებს: მაგალითად დუჰას ლოცვა, ღამის ლოცვები, ვითრი და სხვა ნაფილები. გარდა ზუჰრის, მალრიბისა და იშას წინამდებარე დადასტურებული ნაფილებისა — მათი შესრულება მოგზაურობის დროს სუნნა არ არის.

მოგზაურობისას ნებაყოფლობითი ლოცვის შესრულება დასაშვებია სატრანსპორტო საშუალებაზე — იქნება ეს თვითმფრინავი,

მანქანა, გემი თუ სხვა ტრანსპორტი. ხოლო რაც შეეხება სავალდებულო ლოცვას — აუცილებელია მისთვის ტრანსპორტიდან ჩამოსვლა, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ადამიანი უუნაროა ეს ფიზიკურად მოახერხოს.

**მოგზაურის ლოცვა
ადგილზე მაცხოვრებლის
უკან სწორია, და მოგზაური
ლოცვას ასრულებს
სრულად ისე, როგორც მისი
იმამი.**

ეს განკუთვნილია იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მან მოასწრო მთელი ლოცვა, ერთი რაქაათი ან ნაკლებიც კი, თუნდაც მხოლოდ დასასრულის თაშაჰუდის დროს დაესწროს ლოცვას, მაინც უნდა შეასრულოს სრულად. ეს არის სწორი მოსაზრება სწავლულების შეხედულებათაგან.

მეოთხე: ჰაჯიდან, უმრიდან ან მოგზაურობიდან დაბრუნების ეთიკა.

სასურველია, რომ ადამიანმა დააჩქაროს დაბრუნება და არ გაახანგრძლივოს მოგზაურობაში ყოფნა უმიზეზოდ,

რადგან მოციქულმა (აღლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) თქვა:

«السَّفَرُ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ، يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ طَعَامَهُ وَسَرَابَهُ وَتَوَمَّهُ، فَإِذَا قَضَىٰ حَمَمَهُ فَلْيُعَجِّلْ إِلَىٰ أَهْلِهِ».

«მოგზაურობა წამებაა ნაწილობრივ, რომელიც ადამიანს აკლებს მის საკვებს, სასმელსა და ძილს. ამიტომ, როცა რომელიმე თქვენგანი დაასრულებს იმას, რაც მას სჭირდებოდა, დაე იჩქაროს დაბრუნება ოჯახთან»⁽²⁷⁾.

როდესაც ის გადაწყვეტს თავის ქვეყანაში დაბრუნებას, სატრანსპორტო საშუალებაზე დაჯდომისას ამბობს მგზავრობის დუას და ამატებს შემდეგს:

"ვბრუნდებით მონანიებულნი, მლოცველნი, ჩვენს უფალს ვადიდებთ".

«آيُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ».

«ჩვენ ვბრუნდებით, ვინანიებთ ჩვენი ღმერთის წინაშე, ვეთაყვანებით მას და ვადიდებთ»⁽²⁸⁾.

/ააიბუნა, თააიბუნა, ლირაბბინაა ჰაამიდუნა/

(27) გადმოცემულია ალ-ბუხარის მიერ, ჰადისი ნომრით (1797) და მუსლიმის მიერ, ნომრით (1342).

(28) გადმოსცა ალ-ბუხარი ნომრით (4116).

სასურველია მოგზაურობიდან დაბრუნებისას, თქვას ის, რაც დამოწმებულია შუამავლისგან (ალლაჰის ღოცვა და მშვიდობა მას), როცა ის ბრუნდებოდა ბრძოლიდან, ჰაჯობიდან ან უმრიდან: იგი აღასრულებდა თავბირს სამჯერ ყოველ მაღლობზე, და შემდეგ ამბობდა:

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، أَيُّبُونَ، تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، سَاجِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَكْزَابَ وَخَلَدَهُ».

«არ არსებობს სხვა ღვთაება, ღირსი თაყვანისცემისა, გარდა ერთადერთი ალლაჰისა, რომელსაც არ ჰყავს თანამოზიარე. მას ეკუთვნის მეფობა და მისია ქება, და მას ყველაფერი შეუძლია. ვბრუნდებით, ვინანიებით, ვმორჩილებთ, სეჯდას ვასრულებთ და ვადიდებთ ჩვენს უფალს. ალლაჰმა აასრულა თავისი დაპირება, დაეხმარა თავის მორჩილ მონას და მარტომ დაამარცხა კერპთაყვანისმცემელთა ლაშქარი»⁽²⁹⁾/ლაა ილააჰა ილოაა ალლაჰუ ვაჰდაჰუ ლა შარიაჟა ლაჰუ, ლაჰუ-ლ-მულჟუ უა ლაჰუ-ლ-ჰამდ, ვა ჰუვა 'ალა ქულოლი შაი'ინ ყადიირ. აიიბუნა, თააიიბუნა, 'ააბიდუუნა, სააჯიდუუნა, ლი-რაბბინაა ჰაამიდუანა. სადაყა-ლლაჰუ ვა'დაჰუ, ვა ნასარა 'აბდაჰუ, ვა ჰაბამა-ლ-აჰზაბა ვაჰდაჰუ/

(29) გადმოცემულია ალ-ბუხარის მიერ, ჰადისი ნომრით (1797) და მუსლიმის მიერ, ნომრით (1342).

სურვილია, რომ როდესაც ადამიანი ხედავს თავის მშობლიურ ქალაქს, რომ თქვას:

«أَيُّونَ تَأْيُيُونَ عَائِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ»

«ჩვენ ვბრუნდებით, ვინანიებთ ჩვენი ღმერთის წინაშე, ვეთაყვანებით მას და ვადიდებთ»⁽³⁰⁾,

და ის სიტყვები გაიმეოროს, სანამ არ შევიდეს თავის ქალაქში, როგორც გააკეთა შუამავალმა (აღლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას).

თუ ადამიანი დიდი ხნის უნახავი იყო ოჯახისთვის და მოუწია დაბრუნება აუცილებელი საჭიროების გარეშე ღამით,

სუნა არ არის, რომ მოულოდნელად მივიდეს ოჯახში ღამით, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ მან წინასწარ აცნობა და შეატყობინა დაბრუნების დრო. ეს ეფუძნება მოციქულის (აღლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) აკრძალვას. ჯააბირ იბნ აბდულლაჰმა (აღლაჰი იყოს კმაყოფილი მათით) თქვა:

«نَبِيُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَطُرَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ لَيْلًا»

«მოციქულმა (აღლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) აკრძალა, რომ მამაკაცმა არ მიაკაკუნოს თავის ოჯახს ღამით»⁽³¹⁾,

და ამის სიბრძნე აიხსნება სხვა ჰადისში, სადაც ნათქვამია:

(30) გადმოსცა მუსლიმმა ნომრით (715).

(31) აშშ-ასა, ვისაც დიდი ხანია არ წახმია ზეთი და არ დავარცხნილა; ისთიჰდაად: ბოქვენის თმის მოსაშორებლად ლითონის (საპარსის) გამოყენება, ალ მაღიბათუ: ქალი, რომლის ქმარიც დიდი ხნით არის გამგზავრებული. წყარო: "ათ-თაჰრირ ფი შარჰ საჰიჰ მუსლიმ" — ალ-ასბაჰანი, (გვ. 292).

«حَتَّى تَمُتَّ شَيْطَ الشَّعِثَةِ، وَتَسْتَحِدَّ الْمَغِيبَةَ»

«სანამ ქალი გაჩეჩილ თმას დაივარცხნის⁽³²⁾ და ბოქვენზე თმას არ მოიშორებს»⁽³³⁾.

და სხვა გადმოცემაში:

«نَبِيُّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ يَطْرُقَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ لَيْلًا، يَتَخَوَّضُهُمْ أَوْ يَلْتَمِسُ عَشْرَاتِهِمْ»

«მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) აკრძალა, რომ კაცი ღამით მოულოდნელად მიადგეს თავის ოჯახს მათზე ეჭვის გამოსატანად ან მათი შეცდომების გამოსაძიებლად»⁽³⁴⁾.

სასურველია, რომ მოგზაურობიდან დაბრუნებული ადამიანი პირველად მივიდეს მის ახლოს მდებარე მეჩეთში და იქ შეასრულოს ორი რაქათის ლოცვა

— როგორც ამას აკეთებდა მოციქული (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას).

(32) გადმოსცემს ან-ნასაი ნომრით (9099).

(33) გადმოსცა მუსლიმმა ნომრით (715).

(34) გადმოსცა მუსლიმმა ნომრით (2428).

სასურველია, რომ მოგზაურობიდან დაბრუნებისას ადამიანი ღმობიერად მოექცეს თავისი ოჯახის და მეზობლების ბავშვებს და კეთილად მოეპყროს მათ,

როცა ისინი მას მიეგებებიან. იბნ აბბასმა — ალლაჰი იყოს კმაყოფილი მათით — თქვა: როცა მოციქული (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) მექქაში დაბრუნდა, აბდ ალ-მუტალიბის ტომის პატარა ბიჭები მიეგებნენ და მან ერთი წინ დაისვა და მეორე — ზურგს უკან. და აბდულლაჰ იბნ ჯა'ფარმა — ალლაჰი იყოს კმაყოფილი მისით — თქვა:

"كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ تَلَقَّى بَنًا، قَالَ: فَتَلَقَّى بِي وَبِإِحْسَانٍ أَوْ بِإِحْسَيْنٍ، قَالَ: فَحَمَلَ أَحَدَنَا يَدَيْهِ وَالْآخَرَ خَلْفَهُ حَتَّى دَخَلْنَا الْمَدِينَةَ."

«როცა მოციქული (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) ბრუნდებოდა მოგზაურობიდან, მას ჩვენ ვეგებებოდით. ერთ-ერთი მოგზაურობიდან დაბრუნებისას მას მე და ჰასანი ან ჰუსეინი შევხვდით, და მან ერთ-ერთი წინ დაისვა, ხოლო მეორე ზურგს უკან ასე შევედით მედინაში»⁽³⁵⁾.

სასურველია საჩუქრის მიცემა, რადგან ის უღბობს გულებს და აშორებს მტრობას. ასევე სასურველია მისი მიღება და საპასუხოდ დაჯილდოება.

ხოლო უარის თქმა — უსაფუძვლო შარიათური მიზეზის გარეშე — მიუღებელია. სწორედ ამის გამო თქვა მოციქულმა (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას):

«تَهَادُّوا تَحَابُّوا».

«აჩუქეთ ერთმანეთს საჩუქრები და შეიყვარებთ ერთმანეთს»⁽³⁶⁾.

(35) გადმოსცა ალ-ბაიჰაჰიმი სუნან ალ-ჟებრაში ნომრით (11946).

(36) გადმოსცა ატ-ტაბარაანიმ ალ-ავსატში ნომრით (97).

საჩუქარი მუსლიმებს შორის სიყვარულის ერთ-ერთი მიზეზია.

როდესაც მოგზაური ბრუნდება საკუთარ ქალაქში, **სასურველია ჩახუტება,**

როგორც ეს მტკიცედ გადმოცემულია მოციქულის (ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა მას) საჰაბებისგან. როგორც ანასმა — ალლაჰი იყოს კმაყოფილი მისით — თქვა:

**«როდესაც ერთმანეთს
ხვდებოდნენ — ხელს
ჩამოართმევდნენ, ხოლო როცა
მოგზაურობიდან ბრუნდებოდნენ
— ეხვეოდნენ».**⁽³⁷⁾

**ალლაჰის ლოცვა და მშვიდობა ჩვენ
შუამავალ მუჰამადს.**

⁽³⁷⁾ გადმოცემულია ალ-ბუხარის მიერ, ჰადისი ნომრით (3116) და მუსლიმის მიერ, ნომრით (100).

Index

მოგზაურობის ეთიკა და წესები	2
პირველი: მოგზაურობის ეთიკა	3
მეორე: განწმენდა მოგზაურობისას	17
მესამე: ლოცვის შემოკლების წესები მოგზაურობის დროს:	21
მეოთხე: ჰაჯიდან, უმრიდან ა მოგზაურობიდან დაბრუნების ეთიკა.	25

HADIYAH
HAJI & MU'TAMR'S GIFT

هدية
هدية الحاج والمتممر

www.hadiyah.org.sa